

Biblioteka „Kalendar”

knjiga 97

Copyright © 2020, Alma Koman

Copyright © 2020, za srpski jezik, za Srbiju i Crnu Goru, AGORA

Ova publikacija se u celini ili u delovima ne sme umnožavati, prešampavati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvom bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvima distribuirana ili umnožavana bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač po odredbama Zakona o autorskim pravima.

ALMA KOMAN

OSMI GLAS

roman

*Mojim dušom biranim prijateljima,
velikanima dobrote koji delima
lako obezglave nemir,
uz čiju ljubav nije teško
vojevati sa životom*

NOTE BEZ ŠAPATA MUZIKE

Milena Trajković, profesorka klavira u penziji

Zvuk zvona na vratima resko seče tišinu koja se zatekla u stanu stare profesorke klavira Milene Trajković. Parket zaškripi odajući korake kojima se ne žuri. Oko trepane u pogledu kroz špijunku. Prijateljsko lice se osmehne. Ruka profesorke Trajković lagano kotrlja ključeve nekoliko brava poređanih u nizu. Mnogo je brava, poneka reza, na kraju se diže lanac... gust je strah skoncentrisan iza ravne ploče vrata od orahovine.

Profesorka otvara vrata, svetlost trči da pohara tminu koja se pokorno povlači u dubinu stana. Razmenjen pogled, obostran osmeh, reč lepršavo poleti, svojom blagošću stiže do dobronamernog cilja.

– Tetka Milena, stiglo je pismo za tebe! – izgovara devojčica očiju boje vedrog neba, kose boje kestena, čiste misli i naravi blage kao miris poljskog cveća. – Pismo je virilo iz tvog sandučića – u dahu kaže devojčica, a zatim zastane. Sledeći dah proguta shvativši da se njen gest uzimanja pošte iz tuđeg sandučića ne može pridružiti spisku kulturnih manira. Ona spušta glavu i kroz stidljiv pogled preko obrva šapuće: – Ljutiš se što sam pismo uzela?

– Ne, ne, ni slučajno, mila moja – profesorka vedrim glasom brani devojčicu od nepotrebnog osećaja krivice i nežno mazi dete po kosi. – Naprotiv. Kakva bih ja bila kada bih se naljutila na svoju malu imenjakinju. – Dete se ohrabreno nasmeje i pruža profesorki koverat. Dok uzima pismo, profesorka zagleda detinju ruku i kaže: – Uvek, uvek me zadiviš... Kako lepe, duge i tanke prstiće imaš, mila moja Milena. Poslušaćeš me?

– Hoću! Sigurno, na časnu reč! – Žar obećanja malu Milenu tera da nekoliko puta kratko i zdušno klimne glavom. Taj pokret malo razbaruši njene šiške, a ona ih nehajno i brzo skloni sa čela kao da

će je šiške onemogućiti da nastavi razgovor. Devojčicin pogled pada na ruku profesorke Trajković i ona iznenađeno kaže: – Ti ne sviraš?

– Ne. Po čemu si to zaključila? – sada i profesorka sa dečjom radoznalošću zagleda svoju ruku.

– Prsten – izgovara Milena kao da je pronašla blago koje vekovima čuvaju patuljci. – Na ruci ti je prsten! – ponosno podiže bradu i uperi prst.

– U pravu si, bistrice.

– „Najlepši ukras na rukama pijaniste su crne i bele dirke. Ostali ukrasi te lepote nisu dostojni.” – devojčica doslovno citira često ponavljane profesorkine reči, govori ih kao naizust naučenu pesmicu. Devojčica Milena zatim pogleda u svoju ruku na kojoj su naređana tri plastična prstena, lagano stavi ruku iza leđa kao lopov uhvaćen u sitnoj krađi i slegne ramenima.

– Ha, ha... Tako je, tako sam te učila – profesorka miluje dete po obrazu i dok se pomera u stranu da bi propustila malu Milenu u stan, više za sebe komentariše: – Da na svetu nema dece, kada bi se stari ljudi nasmejali. – Profesorka iščekuje korak male Milene, a Milena je tužno pogleda. – Imam sveže umešene vanilice. Nećeš da probaš?

– Izvini. Ne mogu – odgovara devojčica i napući usne kao da je ljuta na obaveze koje je čekaju. – Neko je izmislio školu – namršti se i besno lupi nogom o pod – i ja sad moram puno, puno da učim. – Zatim razveže obrve i žalnim glasom doda: – Teško je.

– Ih, da mi je naći tog pronalazača – mršti se i profesorka saosećajno. – Slušaj, reći ću ti nešto – malo se saginje profesorka i šapne Mileni – ti si još i dobra, ti si odlična kakva sam ja bila. – Dok govori profesorka vidi kako mala Milena ispravlja leđa, kako se malo osokolila, vidi da tople reči mrse konce njenim školskim problemima. – Sačekaćeš me? – upita profesorka. Milena klimne glavom i za nekoliko trenutaka profesorka Milena se vraća i maloj Mileni pruža nekoliko vanilica na salveti. – Može li ovo malo da zasladi te tvoje gorke muke?

Profesorka pruža detetu salvetu sa kolačima, a mala Milena se podiže na prste, nadviri, zabode nosić u salvetu i zadovoljno se osmehne.

– Ovo su mi omiljeni kolači.

Jedno kratko „Hvala” izrečeno od srca, dva treptaja oka, niz hitrih koraka kojima devojčica Milena jedva dodiruje zemlju, dubok uzdah i... profesorka Milena Trajković ponovo ostaje sama pored svojih vrata od orahovine.

– Doviđenja! – dovikuje devojčica preko zalogaja.

– Pozdravi tvoje... – šapuće profesorka reči, reči bez svrhe jer nema uha koje će ih čuti.

Profesorka zastaje na vratima prateći sluhom kad ne može okom poslednji zvuk Mileninog odlaska. Istančan sluh profesorke klavira nepokoran točku preživljenih godina, hvata glasno obećanje:

– Doći ću! – dovikne devojčica Milena. – Sledeći put ću doći bez prstenja!

Kao što se šuma plaši požara, kao što se igra plaši prevare, kao što se ljubav plaši rastanka, seta profesorke Trajković se uplaši i povuče pred devojčicinim obećanjem čvrstim, obavezujućim, jer je iskreno, jer nije samo prazna reč. Na mesto sete udobno se ustoliči sreća, a profesorka otpeva njeno ime:

– Dobila sam još jednog đaka.

Dok ide ka svojoj fotelji, profesorka Milena pazi gde gazi da ne bi stala na svog mačora koji joj se mota oko nogu.

– Šta misliš, Vojo, šta li nam je naša Milena donela? – kaže znatiželjno.

Mačak Voja umesto odgovora skače u krilo gazdarice i gura njuškicom pismo kao da i on oseća žmarce radoznalosti. Profesorka glasno čita krasnopisom zapisane reči:

– Gospođa Milena Trajković – okreće koverat u rukama i zbu-njeno konstatuje – Čudno. Nema adrese... – Oštar zvuk cepanja koverte mačku zasmeta i on uz mjauk skače iz Mileninog krila kao oparen. – Ih! Izviiiiiiii – ljutne se profesorka – nisam znala da si tako prefinjenog sluha. – Milenine reči ostaju iza Vojinog podignutog repa dok uvređeno korača ka vratima sobe.

Pokretima iz kojih je starost iscedila hitrost profesorka stavlja na nos svoje naočare poodmakle dioptrije, izvlači papir iz koverte i čita reč po reč: „Dana 3. 3. u 17 časova, adresa Trg Heroja”. Spušta pogled na krilo i ugleda papir koji je ispao iz koverte. Fotografija, na

njoj uhvaćen trenutak prolaska šetača preko trga kojim dominira velika, lepa zgrada.

Profesorica skida naočare, odmiče pa primiče fotografiju, ponovo stavlja naočare na nos. Gleda. Tera oči da vide ono što je na fotografiji ili ono čega tamo nema. Ali, uvećana ili umanjena, bistra ili mutna, fotografija koju drži ostaje nejasna, nedorečena.

Reči napisane na papiru, svojevrсноj pozivnici, još upornije ne oslobađaju odgovore. Zadržan pogled. Sledi za njim još jedan duži od prethodnog. Profesorica lagano spušta naočare na stočić i oko joj se zadrži na malom zlatnom satu na njenoj ruci... Trg... Fotografija... Sat u zlatu... Vreme kreće u sećanje... U uspomene... Zenice profesorke Milene Trajković se šire, uši kao da čuju lepet krila ptica koje, na trgu sličnom onome sa fotografije, poleću bežeći pred trkom devojke, potomje profesorke klavira, tada mlade Milene Trajković.

– Gde žuriš, Milena? – kaže profesorica glasno. – Ne trči, stići ćeš... Stići će te... Nema onoga ko je brži od svoje sudbine...

Devojka Milena Trajković je bila vitka i ridokosa, radoznalih smeđih očiju nad naglašenim jagodicama, osmeha oivičenog rupicama na obrazima i razbarušenog, buntovnog temperamenta kakav imaju revolucionari. Bilo je mnogo revolucija vođenih u Mileninim venama, u sukobu njene ličnosti i njenih godina, ali bilo da je gubila bitke ili ih dobijala, radila je to hrabro, uz glasan borbeni poklič i zvuk svog klavira.

Milena Trajković je jurišala preko trga žureći na čas klavira sa poletom čoveka koji nosi dobre vesti. Dobru vest, veliku sreću Mileni je donosio jedan masivni čarobnjak sa osamdeset osam belih i crnih dirki. Štapić tog čarobnjaka je muzikom bacao svetlucavi prah i mogao je da ospori, a zatim i da odagna teške misli brzinom udarca dlana o dlan. Pre odlaska na čas klavira Milena bi odlazila u „Tošin dućan”, malu prodavnicu u kojoj se prodavao jedini duvan za koji je njen profesor klavira Boromini kategorički tvrdio da je gajen, obran i osušen rukama velikih majstora svog zanata.

– Dobar dan! – zadihano bi se obratila Milena debeljuškastoj prodavačici – došla sam po paket za profesora Borominija.

– Dođi do daha, devojko dugonoga – odgovorila bi žena dok bi oprezno silazila niz merdevine na koje se redovno pela kako bi

složila stvari baš na najvišu policu. Zatim bi prišla pultu i ispod nje-
ga napipala malu papirnu kesu punu uredno spakovanog duvana i
rizli. – Deder sad polako. Čekaće taj, čekaće do sudnjega dana samo
da mu vražju cigaru doneseš.

Prodavačicine reči bi brzo prekrpio tanki zvuk zvonceta okače-
nog iznad vrata i zvonki Milenin pozdrav.

– C, c, c... – kazala bi žena dok je vraćala nekoliko neposlušnih
pramenova kose u punđu na vrh glave. – Pih! I on mi je neka mus-
tra. – Naslonila bi se na pult i mrsko dodala: – Naš'o svog đaka da
mu kupuje duvan! Da neće možda bez cigare izgoreti k'o na zejtinu.
– Zavrтела bi glavom, a zatim bi njena ljutina jenjavala sa svakim no-
vim korakom koji je pravila penjući se uz merdevine i gundajući: –
E, vala k'o da za dušmana ređam na poslednju stalažu...

– Milena! – glasno bi rekao profesor Boromini sedeći za klavi-
rom i ne okrećući se ka vratima koja bi Milena silovito otvorila. – In
ritardo! – viknuo bi i snažno bi udario prstom po dirci koja bi od-
cvilela ton C1.

Temperamentni Italijan, profesor klavira Rikardo Boromini
bio je čovek koji je zbog izrazito niskog rasta, nosa upadljivo sličnog
malom ptičijem kljunu, kočopernog držanja i gizdave šarene garde-
robe, nepogrešivo asociirao na petlića kikireza uvek spremnog za
napad.

– Izvinite... Zbog paketa... Zbog duvana...

– Sei in ritardo! Kasnis! – ponovio bi besno profesor. – Ti aspe-
ta! Ja cekam i tebe te cekam! – nije se zaustavljao profesor dok se u
njegovom glasu baškarila nervoza. – Cekam te kao da jesi il grande
Cezare. – Pružio bi ruku ne gledajući Milenu, ona bi spustila kesicu
na njegov dlan, a on bi nešto smirenije dodao: – Spremi sebe se per
una lezione.

Sledio bi niz uobičajenih radnji koje su za profesora i Milenu
imale ritualni karakter: Milena bi otišla i oprala ruke, po povratku
bi joj profesor dodao malu flanelsku krpju kojom bi izbrisala dirke,
stavila bi note, notnu svesku i olovku na mali pult klavira. Kada bi
profesorovo oko jastreba ispratilo svaki pokret, on bi se odšetao do
prozora, pažljivo uvio duvan u rizlu i stavio cigaretu u muštiklu. Ci-
garetu na času nije palio, ali je muštiklu sve vreme držao u uglu usa-
na.

– Inizia! Pocni. Zagrej prste. Etida br. 9, onda 12. – kazao bi Boromini i puštao svoj pogled u daljinu, pogled bezbojan i odsutan kao pogled brodolomnika koji na pustom ostrvu okom dodiruje vrhove pučine tražeći jedra broda koji će ga izbaviti. Ali, brod spasa je plovio drugim vodama, jedra su bila vidljiva nekim drugim brodolomnicima, pusto ostrvo je ostalo Borominijeva tamnica, a svest o tom poretku je bila suštastvena Borominijeva tuga. Tu tugu, s vremena na vreme, uljuljkivala je poneka vešto odsvirana etida, poneki briljantan đak kao što je bila Milena.

– Cviraj, Milena – govorio bi tada – cviraj tako da mogu da uživam.

I Milena je svirala. Svirala je tako da se činilo da je njena muzika dostojna uha bogova.

Nekada su se teške misli koje su progonile profesora Boromini-ja ispoljavale kroz furiozan bes. Milena je tada, kao priučeni duševni lekar, svirajući prepisivala lek svom profesoru. Preticale bi jedna drugu note kompozicija nežnih romantičara Šumana i Lista, a za njima bi svoje mesto nalazili Šopen i Mendelson. Taktovi kompozicija menjali bi reči koje ni Boromini na svom iskvarenom srpskom ni Milena na svom mršavom italijanskom nisu izgovarali. U tim trenucima u učionici je bio konforno useljen jezik koji su oboje tečno govorili, jezik nota koji lako i nepogrešivo spaja duše.

Posle časova klavira Milena je praznih džepova poleta prelazila preko istog onog trga. Uporno se trudila da odagna loša osećanja, ali se njena sreća nećkala, bila još upornija u izmicanju. Prvo bi odlazila u skromni stan u kome je živela njena majka, a zatim bi je majčin zagrljaj pratio na put ka velikoj očevoj kući u kojoj je Milena živela. Velika je bila kuća, ali je mala i bez daha bila volja da se utoli Milenina čežnja, da se obistini pokoja Milenina želja. Bez asistencije te volje ništa se nije ni moglo promeniti jer želja čuti prazninom onda kada se ogrne samo suvom čežnjom.

Razlog je postao jasan jednog među davnim danima koji je Mileni osvanuo mračan, onog dana među svakolikim danima kada je Milenina majka Anastasija otišla, a dotadašnja služavka Mica se uselila u srce Mileninog oca.

Mica je svoje pravo ime Milojka dobila po svojoj babi, prostoj ženi iz divljinom dojenog zaseoka, a Milenina majka Anastasija je

ime dobila po svojoj baki, ruskoj grofici koja je bila eklatantan primer ruske osiromašene aristokratije koja je pred crvenom zastavom, srpom i čekićem stigla do Beograda; Milojka, u gradu narečena Micom, bila je stamena, jedra, rumena i grlata, a Anastasija visoka, mršava, delikatna i uzdržana; Micini rukavi su uvek bili zasukani do lakata i jasno svedočili o osobi punoj nabujale snage spremnoj da pozamašnim šakama, bez oklevanja, zgrabi i ponese sve što je bilo potrebno; Anastasijini rukavi su bili čipkani, uštirkanji, spuštjeni na nadlanice nežnih, negovanih ruku bez bojazni da će se bilo čime uprljati; Mica je držanjem i ponašanjem pevala odu pomalo bahatoj neposrednosti, a Anastasija odu pritajenoj aroganciji... Ali, Mica je u svoju emotivnu avliju kroz širom otvorenu kapiju puštala svetlost, svet i život, a Anastasija je u svoje skućene emotivne odaje, kroz jedva odškrinuta vrata puštala samo svoju decu i supruga. Rasplamsana vatra oponirala je jedva osetnim titrajima plamićka i epilog je bio očekivan: Mica je strasno raspakovala svoj krpeni, seoski zavešljaj i zauzela vodeće mesto u srcu lekara Gregora Trajkovića, a Anastasija je spakovala svoje skupocene kožne kofere i bez reći i borbe se dostojanstveno povukla iz srca svog dotadašnjeg supruga.

Međutim, iako se Micino ponašanje uvek kretalo po tankom mostu između elementarne nekulture i naivne, prostodušne neposrednosti, ona je imala ključ kojim se lako razvezuje svaka ljudska duša – ključ dobronamerne iskrenosti. Zato je, u početku, bilo lako voleti tu veoma mladu, vrednu devojkicu pomalo gorštaćkih crta lica, duge, crne talasaste kose, čistog i bistrog pogleda kao voda sa plinskog izvora. Kada je kuvala i spremala, radila je predano i punog srca kao da to čini za svoju majku, a kada je naređenja primala, činila je to kao da su zapovesti iz usta njenog autoritativnog oca. Ta i takva Mica je, na dobrobit svih, bila kućna pomoćnica u domu Trajkovića, pomoćnica za život i za primer.

Prijemčivi deo Micine naravi je privlačio i Anastasijinu naklonost, pa je Anastasija tretirala kao nešto starije dete kome je neopходna korekcija manira i nadogradnja klimavog obrazovanja. Milena i njen brat Lazar su se čudili scenama koje bi gledali u kuhinji kada bi Mica ljuštila krompir, a Anastasija joj pričala o književnosti, donosila globus i pokazivala daleke zemlje, nepregledne

okeane, okretala na Micinom stolu monografije velikih slikara i vajara...

– Mila gazdarice – zaustavila bi se Mica u poslu i gotovo sažaljivim glasom nastavila – nije ti ova moja tikva za te tvoje umne stvari. Ti u tim knjigama sa slikama vidiš lepotu, a ja nacrtanu livadu karkvu znam još lepšu u mom selu, pokazuješ mi cveće u vazni, voće u tacni... A ja, a ja voće na ovom astalu mogu da naslažem, slatko da naslažem i brzo da pojedem... Preko svega... – spustila bi glavu Mica – Ti golaći... Gledam tu golotinju što su davno tamo neki dokoni pravili od kamena i vazda crvenim. – Obrisala bi ruke o kecelju i uzela jednom rukom knjige, a drugom globus i sa osmehom upitala – Da ja ovo vratim u vitrinu? A? – Globus bi, kao džak krompira stavila pod jednu mišku, ostale knjige pod drugu i konstatovala: – Bolje je njima na stalaži nego sa mnom u kujni. – Anastasija bi je razočarano pogledala, a Mica bi odmah počela da je teši: – De, de, gospoja, nemoj se tužiti i nemoj se srditi na mene. Eno! – pokazala bi prstom na Milenu i Lazara koji su sve vreme virili u kuhinju. – Uzmi njih pa ih podučavaj. Oni su tebi dobrana publika. – Hitrim korakom bi prišla deci, Mileni bi u ruke tutnula globus, a Lazaru knjige tako silovito da bi mu, pod težinom iznenadnog tereta, klecnula kolena i glasno rekla – Sad Mica nastupa! Ručak će biti za sat i ftralj. Biće, biće prste da poličeš. Dezertiraćemo sa mojom štrudlom od orasa!

– Žao mi je Mice – objašnjavala je deci Anastasija svoje napore da obrazuje Micu. – Dobra je, a neuka. Volela bih da joj pomognem.

Lazar se čudio majci, a Milena je bila otvoreno ljubomorna što njena majka posvećuje vreme i strpljenje jednoj neotesanoj devojci, a ne svojoj rođenoj kćerki. Svaki minut razgovora između Mice i Anastasije je za Milenu bio onoliko dug koliko dug može biti put koji velika, rafinirana varka treba da pređe do otkrovenja surove istine. Milenina ljubomora je oterala u ćošak racionalno sagledavanje poretka u kući i ona se borila za svoje mesto pokušavajući da privuče Anastasijinu pažnju postupcima koji se nisu mogli okarakterisati kao pristojni i dolični vaspitanom detetu iz dobrostojeće kuće. Često se čula rečenica koju bi, zbog posledica Mileninih postupaka, njen otac Gregor izgovarao: